

کیست هیداتیک

کیست هیداتیک (بیماری هیداتیوز (Hydatidosis) از قدیمی ترین بیماریهای قابل انتقال بین انسان و حیوانات است که اولین بار بعنوان ((کیسه پر از آب)) از آن یاد شده است . ارسطو و جالینوس در قرن اول میلادی و رازی در قرن نهم به این بیماری اشاراتی داشته اند . انگل در اکثر مناطق گرمسیری و نیمه گرمسیری کشور باعث ایجاد بیماری شده و استان خراسان در ردیف استانهایی است که بیشترین آلودگی را در سطح کشور دارا می باشد . کرم بالغ در روده سگ و بعضی از گوشتخواران اهلی و وحشی بسر می برد . کرم در روده سگ به سرعت رشد کرده و تولید تخم می نماید . تخمها از طریق مدفوع سگ در محیط خارج منتشر شده و همراه علوفه ، آب ، سبزی های تازه وارد بدن میزبان میگردد .

مرحله قبل از بیماریزایی

تنیا اکینوкок:

کرم پهن نواری شکل کوچکی است که به طول ۳ تا ۶ میلیمتر دارای ۴ گونه است که بیشتر دو گونه آن در انسان باعث بیماری می شود .

گونه اول :

اکینوкокوس گرانولوزوس *Echinococcus granulosus*

گونه دوم :

اکینوкокوس مولتی لوکاریس *Echinococcus multicularis*

این کرم در روده سگ و سگ سانان زندگی می کند و معمولا " دارای سه بند یا حلقه می باشد . حلقه آخر کرم محتوی تعداد زیادی تخم است ، سگ تخمهای رسیده را با مدفوع دفع و محیط زیست از جمله

آب ، سبزیجات علوفه را آلوده می سازد . باد و حشرات نیز به طور غیر مستقیم میتوانند رجابجایی تخمها و آلودگی محیط نقش داشته باشند . ضمناً " موهایی بدن سگ نیز در هنگام دفع تخم آلوده می گردند .

سیر تکاملی و مرحله بیماریزایی

تخمها دارای چند لایه و لایه ها از جنس کراتین و نسبت به تغییرات محیط بسیار مقاوم و می توانند در ۲ درجه سانتی گراد به مدت ۲ سال و در طبیعت بر حسب درجه حرارت و شرایط جوی بین ۳ تا ۸ ماه زنده بمانند.

هر ۷ تا ۱۴ روز یکبار تخمها توسط سگ تولید و دفع می شود . تخمها بعد از خورده شدن توسط انسان یا دام در روده باز شده و جنین کوچکی از آن خارج شده که شش قلاب دارد .

جنین قلابدار در مخاط روده نفوذ کرده و از طریق عروق خونی می تواند به کلیه نقاط بدن برود . جنین پس از توقف در اعضاء مختلف بدن (کبد ، ریه ، کلیه ، مغز ، استخوان ، طحال و غیره) شروع به رشد می کند و به شکل کیسه ای در می آید که به آن کیست هیداتیک می گویند . هر کیست پر از مایع شفاف است که حاوی جنین یا لاروهای متعدد می باشد . کیستها به مرور رشد کرده و قطر آن به ۵ تا ۲۰ سانتیمتر افزایش و گاهی حجم درون کیست به ۲ لیتر نیز می رسد .

علائم بیماری در انسان

علائم کیست در انسان بستگی به اندازه و محل جایگزینی آن دارد . (حدود ۹۰ درصد کیست ها در ریه و کبد تشکیل می شود) اگر نسج اطراف کیست نرم باشد کیست می تواند بزرگ و حتی به اندازه یک توپ فوتبال نیز برسد .

✓ کیست تشکیل شده در استخوان معمولاً " کوچک و مایع داخلی آن کم و عمدتاً حفره میانی استخوان را مورد تهاجم قرار داده و باعث فرسودگی و شکستگی استخوان می گردد .

✓ در کیستهای کبدی علائمی مثل بزرگی کبد ، قولنج کبدی و زردی دیده می شود .

✓ در کیستهای ریه علائم مختلفی از جمله سرفه ، تنگی نفس ، دردهای قفسه سینه و خلط خونی دیده می شود .

✓ کیست در مغز موجب اختلالات عصبی ، تاری دید ، لرزش و صرع می گرد .

✓ کیست در کلیه با سوزش ادرار و وجود خون در ادرار خودنمایی می نماید .

✓ کیست قلبی ممکن است باعث تپش قلب ، تنگی نفس ، اختلال عمل قلب می گردد .

✓ در پاره ای موارد به علت ضربه ممکن است کیست پاره شده و محتویات آن وارد خون شده و شوک آنافیلاتیک ایجاد کند که خ و د موجب سقوط سریع فشار خون و مرگ بیمار می گردد

چرخه انتقال بیماری

۱. ذبح غیر بهداشتی دام، بیرون انداختن امعاء و احشاء آلوده به کیست و قرار گرفتن این اندامها در دسترس سگ و سگ سانان
 ۲. خوردن کیستهای حاوی جنینهای متعدد توسط سگ و تبدیل جنینها به کرمهای پهن نواری شکل در روده سگ
 ۳. رشد کرمها (تنیاکینوکوک) در روده سگ و دفع تخمهای متعدد توسط مدفوع سگ در محیط.
 ۴. خوردن علوفه و آب آلوده به تخمهای دفع شده سگ توسط دامها (گوسفند، گاو، شتر و...)
 ۵. تبدیل تخمها به جنین های مختلف و تبدیل جنینها به کیست هیداتیک در اندامهای مختلف دام
 ۶. مجدداً با ذبح غیربهداشتی دام و بیرون انداختن امعاء و احشاء آلوده به کیست و قرار گرفتن این اندامها در دسترس سگها چرخه انتقال بیماری تکرار می گردد.
- انسان نیز در این پروسه با خوردن تخم انگل از طریق سبزیجات، صیفی جات و آب آلوده یا دستهای آلوده بعد از پاک کردن سبزیجات و یا تماس مستقیم با سگ به بیماری مبتلا می گردد.

قطع زنجیره انتقال بیماری

۱. افزایش آگاهی عموم مردم در جلوگیری از ابتلا به بیماری
۲. خودداری از کشتار دام خارج از کشتارگاهها (در صورت کشتار غیر بهداشتی دام در سطح روستاها و منازل باید امعاء و احشاء و قسمت های آلوده به کیست هیداتیک را در گودالهای عمیق ریخته و همراه با آب و آهک دفن نموده و یا در آتش ریخته و آنها را کاملاً سوزاند تا بدین طریق سگها و گربه ها نتوانند به آن دسترسی پیدا نمایند)
۳. نظارت بر کشتارگاهها در دفن صحیح فضولات، امعاء و احشاء آلوده به کیست
۴. حصار کشی اطراف کشتارگاهها برای جلوگیری از ورود سگها و گوشتخواران
۵. اتلاف سگهای ولگرد
۶. آموزش قصابان در مورد خطر احشاء آلوده (دفن بهداشتی یا سوزاندن احشاء آلوده به کیست در دامهای ذبح شده اصلی ترین عامل قطع زنجیره انتقال بیماری است).

انتقال بیماری در انسان

انسان به عنوان میزبان اتفاقی و تنها از طریق خوردن تخم تنیاکینوکوک از طریق ذیل مبتلا می گردد.

ا. خوردن سبزیجات، صیفی جات، و آب آلوده شده به تخم کرم تنیاکینوکوک

ب. نشستن دستها بعد از پاک کردن سبزیجات و خوردن مواد غذایی در این حالت و یا دادن مواد غذایی با دستهای آلوده به کودکان
ج. میوه سردرختی هایی که بصورت غیر بهداشتی و در روی زمین خشک و جمع آوری میشود چنانچه بوسیله باد و حشرات با مدفوع و تخم های دفع شده سگ آلوده شوند می توانند منشاء آلودگی باشند .
د. تماس نزدیک با سگ (درجوامع روستایی که برای محافظت منزل و گله های گوسفند از سگ استفاده می شود بعلت تماس نزدیک و آلوده شدن دستها ، ظروف ، آب و مواد غذایی به تخم تنیاکوک بیماری بیشتر دیده میشود .)

پیشگیری بیماری در انسان

۱. استفاده از دستکش در هنگام پاک کردن سبزیجات (در صورت عدم استفاده از دستکش شستن دستها با آب و صابون بعد از پاک کردن سبزیجات و قبل از تهیه و صرف غذا و غذا دادن به کودکان ضروری است)
۲. مصرف سبزیجات به روش صحیح و بهداشتی شامل :
أ . مرحله گل و لای زدایی سبزی : سبزیجات را پاک کرده و با آب فراوان گل و لای آنرا برطرف نمایید.
ب . مرحله انگل زدایی: ۳ تا ۵ قطره مایع ظرفشویی در یک ۵ لیتری آب ریخته و سبزی را به مدت چند دقیقه در کفاب قرار داده و سپس کاملاً آنرا آبکشی نمایید .
ج مرحله ضد عفونی نمودن سبزی : یک گرم یا نصف قاشق چایخوری پودر کلرین را در یک ظرف ۵ لیتری آب ریخته و سبزی را به مدت ۵ دقیقه در محلول مذکور قرار دهید و سپس آنرا آبکشی نمایید .
(در صورت عدم دسترسی به پودر کلرین می توان از ضد عفونی کننده که جهت این کار در داروخانه ها موجود است استفاده نمود .)
۳. مصرف آب آشامیدنی تصفیه و ضد عفونی شده (در صورت عدم دسترسی به آب سالم ، آب را بجوشانید یا با محلول کلر آنرا ضد عفونی نمایید .
۴. دقت لازم در تماس نزدیک با سگها (علاوه بر فضولات موی بدن سگ نیز میتواند به تخم انگل آلوده باشد) .
۵. معاینات دوره ای سگهای صاحبدار و خانگی توسط دامپزشک
۶. درمان و دادن داروهای ضد انگل با نظر دامپزشک به سگهای صاحبدار و خانگی
(بعلت دفع زیاد تخم در زمان استفاده سگ از داروهای ضد انگل باید آنرا در محلی بسته و تا ۴۸ مدفوع و فضولاتش را جمع آوری و سوزاند .)
۷. ممانعت از ورود سگ به منطقه سبزیکاری مورد مصرف انسان

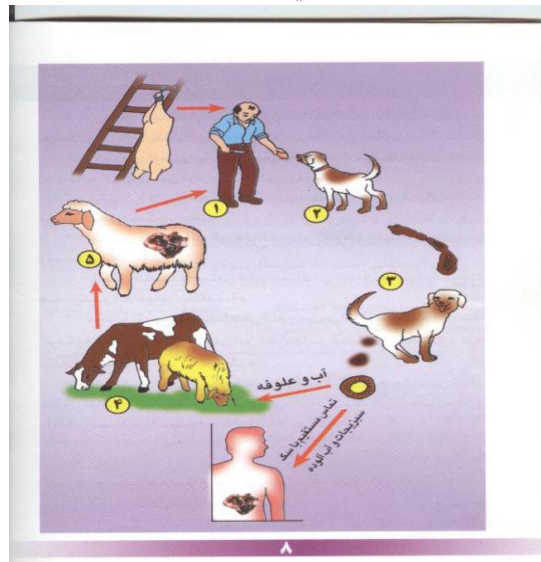
تشخیص بیماری در انسان

با رادیو گرافی ، سونوگرافی ، آنژیو گرافی ، سی تی اسکن ، MRI و انجام تستهای سرولوژیک میتوان بیماری را شناسایی کرد .

تست کازونی از گذشته معمول و مورد استفاده بوده است . (۲/۰ سی سی از محلولی را که از مایع داخل کیست انسان تهیه شده بعنوان آنتی ژن انتخاب و داخل جلد ناحیه ساعد تزریق مینمایند در صورتیکه شخص مبتلا به کیست باشد در مدت نیم ساعت در محل تزریق قرمزی و تورم دیده می شود .
(ضمناً این واکنش مدتها پس از جراحی و خارج کردن کیست نیز مثبت باقی می ماند)

درمان بیماری کیست هیداتیک

تنها راه درمان بیماران استفاده از عمل جراحی و خارج کردن کیست از داخل بدن می باشد این عمل با ظرافت و دقت زیاد انجام می گردد زیرا اگر در هنگام جراحی مایع موجود در کیستها و یا قطعاتی از آن در بدن پخش شود کیستهای ثانویه و جدید ایجاد می گردد و گاهی بعلت گسترش کیستها در اعضا مختلف بدن و یا وجود کیست در منطقه حساس و خطرناک دسترسی و عمل جراحی آن مشکل است از داروی آلبندازول جهت درمان استفاده می شود ضمناً " بعد از عمل جراحی نیز برای حذف کامل کیستها از داروی فوق استفاده می شود .

بهناز سمیعی سوپروایزر کنترل عفونت بیمارستان امدادی
منبع : اپیدمیولوژی کیست هیداتیک - دکتر ایرج موبدی ، دکتر
عبدالحسین دلیمی اصل